

Avdullah Robaj

**USTAVNOST I ZAKONITOST
U REPUBLICI ALBANIJI**

**CONSTITUTIONALITY AND LAWS
IN REPUBLIC OF ALBANIA**

Sažetak

Studija je rezultat višegodišnjeg istraživačkog rada na proučavanju ustavnosti i zakonitosti u Republici Albaniji. Boraveći izyjesno vrijeme u Republici Albaniji, angažirao sam se i uključio u proučavanju političko-ustavnog sistema s teoretskog aspekta, osvrćući se i analizirajući pravnu regulativu Albanije, s posebnim osvrtom na Ustav, kao i zaštitu ustavnosti i zakonitosti s pragmatičkog i institucionalnog aspekta, a posebno s aspekta Ustavnog suda.

U studiji je sažeto 15-godišnje iskustvo zaštite i kontrole ustavnosti i zakonitosti u Republici Albaniji, predstavljeno na analitički i stručni način.

Ključne riječi: *ustavnost, zakonitost, Ustavni sud.*

Summary

Studying is an outcome of a few-years' inquiry work of the research and observation of the constitutionality and laws in the Republic of Albania.

The controlling of the constitutionality as in the majority of former socialist countries, also in Albania is carried out through the Constitutional Court.

The setting up of the Constitutional Court was undoubtedly a victory of Albanian democracy, an important step on the way of the creation of the state of justice. The Constitution of the Republic of Albania of 1998 has perfectionated more the control of the constitutionality thus authorizing with more powerful competencies the Constitutional Court, as an institution of controlling and protection of the constitutionality. The third part, from the article 124 up to article 135, is dedicated to Constitutional Court, and the protection of the constitutionality and laws. The Constitutional Court guarantees the respect of the Constitution and makes its final interpretation.

The Constitutional Court of Albania, during the 15-year period, has overcome a great work volume and has considered many issues. During the 15-year period (1992-2007), the Constitutional Court of the Republic of Albania in the protection of the constitutionality and laws has promulgated altogether 679 session decisions.

It can be generally assessed that the creation and functioning of the Constitutional Court in Albania, was an important positive factor in the difficult process of the separation from the past and orientation towards the building of sustainable and functional democracy and towards building of the state of justice. Although the Constitutional Court in Albania has a new experience, though it exists since 1992, however, it has achieved to build an image and trustfulness of an independent and reliable institution whose duty is to control and protect the constitutionality and laws.

For consequence it's thought that the Albanian state should do even more in the protection of the constitutionality and laws as well as guaranteeing and strengthening of the protection mechanisms of the constitutionality and laws. Therefore, this will affect the strengthening and consolidation of the democratic state of the justice in Albania.

Key words: *constitutionality, laws, Constitutional Court.*

Osnovni rezultati istraživanja

Prilikom izrade studije koristio sam se raznim naučnim i stručnim izvorima, uključujući univerzitetske tekstove, radove i naučne članke, analize, statističke podatke, ustavne i zakonodavne akte, a posebno proučavajući ustavni sistem Republike Albanije.

Studija je urađena naučnim metodama tipičnim za naučna istraživanja društvenih i humanističkih nauka odnosno ustavnog prava. U konkretnom slučaju upotrijebljena je *dogmatska* metoda kao osnovna i najstarija metoda proučavanja ustavnog prava, a zatim „politološka“ i aksiološka metoda.

U vezi s koncepcijom ustavnosti, kako u ustavnoj i pravnoj teoriji tako i u mnogobrojnim radovima raznih teoretičara, pojavljuju se razna mišljenja. Na osnovu toga pojavljuje se pozitivističko-pravna koncepcija i politička koncepcija ustavnosti.

Prema **pozitivističko-pravnoj** koncepciji pod ustavnošću podrazumijevamo usklađivanje s ustavom svih nižih akata u odnosu na ustav, dakle o ustavnosti se radi kada se cjelokupni pravni poredak zasniva na hijerarhiji općih pravnih akata i na usaglašenosti između njih.¹ Osnova njihove hijerarhije predstavlja ustav kao najviši pravni akt, kao osnovni zakon.

Dok prema političkoj koncepciji pod ustavnošću podrazumijevamo primjenu ograničenja i zaštitnih mjera u vršenju političke vlasti koje imaju za cilj da uklone mogućnost arbitarnosti, preokračanja ovlaštenja, sukoba itd., kao i osiguravanje zaštitnih sredstava pomoću kojih bi se državljani i društvo zaštitili od eventualne arbitarnosti.²

Ustavnost u **političko-pravnoj** koncepciji podrazumijeva postojanje osnovnih društvenih pravila na osnovu kojih se institucionalizira politički sistem, organizira, vrši i ograničava politička vlast, garantiraju slobode i prava čovjeka i državljanina i osiguravaju efikasni mehanizmi radi njihove zaštite.

Kontrola ustavnosti kao u većini bivših socijalističkih zemalja i u Republici Albaniji vrši se putem Ustavnog suda. Nakon pada

¹ Kurtesh Salju “Ustavno pravo I”, Priština 2004, strana 93.

² Kurtesh Salju “Ustavno pravo I”, Priština 2004, strana 93.

komunizma i izvršenih promjena u Albaniji, najveći signifikantni politički i pravni akt ogleda se u donošenju zakona br. 7491 od 29. 4. 1991. godine "O glavnim ustavnim odredbama". Nakon usvajanja ovog zakona koji je izmijenio tok razvoja Albanije, usmjeravajući ga u pozitivnim pravcima, pojavila se potreba kontrole i zaštite ustavnosti i zakonitosti, odnosno formiranje nadležnog organa, dakle Ustavnog suda. Parlament Albanije je 29. 4. 1992. godine usvojio jedno novo poglavlje naslovljeno sa "Organiziranje pravosuđa i Ustavni sud". U tom zakonu objavljuje se načelo o odvojenosti i samostalnosti sudske od ostalih vlasti. Prema navedenom zakonu, Ustavnom sudu određuju se veoma značajne nadležnosti, kao što je tumačenje Ustava i ustavnih zakona, ocjenjivanje usaglašenosti zakona i podzakonskih akata s ustavom, rješavanje sukoba nadležnosti između vlasti, kao i između lokalnih i centralnih autoriteta, konačno rješavanje žalbi osoba izjavljenih putem ustavne kontrole o povredi njihovih osnovnih prava nezakonitim aktima.

Osnivanje Ustavnog suda nesumnjivo predstavlja pobjedu albanske demokratije, što je značajan korak na putu prema stvaranju pravne države (vladavine prava). Ustav Republike Albanije od 1998. godine još više je usavršio kontrolu ustavnosti dajući veće nadležnosti Ustavnom sudu kao instituciji kontrole i zaštite ustavnosti. Treći dio, od člana 124 do člana 135, posvećuje se Ustavnom sudu i zaštiti ustavnosti i zakonitosti. Ustavni sud garantira poštivanje ustava i vrši njegovo konačno tumačenje.³ Dakle, prema članu 131 Ustava taksativno je nabrojeno o kojim pitanjima odlučuje Ustavni sud. Znači, prema ustavnim odredbama, Ustavni sud je jedini ovlašteni organ za vršenje kontrole i zaštite ustavnosti i zakonitosti. **Ustavni sud odlučuje:** o usaglašenosti zakona s ustavom ili s međunarodnim sporazumima; o usaglašenosti međunarodnih ugovora s Ustavom prije njihove ratifikacije; o usaglašenosti normativnih akata centralnih i lokalnih organa s Ustavom i s međunarodnim sporazumima; o sukobu nadležnosti između vlasti, kao i između centralne vlasti i lokalnog upravljanja; o ustavnosti stranaka

³ Ustav Republike Albanije, član 124.

i drugih političkih organizacija; kao i o njihovim djelatnostima; o razrješavanju dužnosti predsjednika Republike i utvrđivanju nemogućnosti za vršenje njegovih funkcija; o pitanjima vezanim za izbore i za nesaglasnost za vršenje funkcije predsjednika Republike i poslanika; kao i o verifikaciji njihovog izbora; o ustavnosti referendumu i verifikaciji njegovog rezultata; konačno ocjenjivanje po žalbama pojedinaca o povredi njihovih ustavnih prava u redovnom i zakonitom postupku, nakon što su iscrpljena sva pravna sredstva za zaštitu tih prava.⁴

Iz navedenog vidi se da Ustavni sud Albanije ima veoma široke nadležnosti i da je u izvjesnoj mjeri “pozajmio” i rešenja na koja nailazimo kod Ustavnog vijeća Francuske,⁵ i to ne samo s aspekta nadležnosti nego i preventivne kontrole načina rada suda, itd. Ustavni sud pokreće proces na zahtjev predsjednika Republike, premijera, na najmanje 1/5 poslanika, predsjednika Vrhovne državne kontrole; svakog suda po članu 145, tačka 2 tog ustava; narodnog advokata; organa lokalne uprave; organa vjerskih zajednica; političkih partija i ostalih organizacija; te pojedinaca.⁶ Odluke Ustavnog suda imaju opću obvezujuću snagu “erga omnes” i konačne su. Ustavni sud ima samo pravo stavljanja van snage razmatranih akta, a ne i pravo njihovog poništavanja.

Ustavni sud Albanije, tokom 15-godišnjeg postojanja, savladao je veliki obim rada i razmotrio dosta pitanja. Neka od njih rezultat su posljednjih političkih odvijanja u zemlji. To opterećenje je bilo korisno budući da je sudu pružilo više mogućnosti da se reafirmira kao organ koji garantira ravnotežu vlasti i državnih institucija, kao respektiranje Ustava, ili kao jedno od sredstava u rukama opozicije, u cilju da ona osigura konstitucionalno svoju ulogu. Odluke tog suda također su dale značajan doprinos u albanskom pravosuđu.

Prema statistikama, Ustavni Sud je 1992. godine donio 12 odluka o zaštiti ustavnosti i zakonitosti,⁷ godine 2000. donio je najviše

⁴ Ustav Republike Albanije, član 131.

⁵ Kurtesh Salii “Ustavno pravo I”, Priština, 2004, strana 159.

⁶ Ustav Republike Albanije, član 134.

⁷ Odluke Ustavnog suda, Tirana, 1992.

odluka, ukupno 96,⁸ dok je tokom 2007. godine aktuelni Ustavni sud donio 7 odluka o zaštitu ustavnosti i zakonitosti.⁹

Tokom 15-godišnjeg djelovanja (1992-2007) Ustavni sud Republike Albanije donio je ukupno 679 odluka o zaštite ustavnosti i zakonitosti.

Potrebno je istaći da, i pored Ustavom garantirane samostalnosti, Ustavni Sud nije se mogao uvijek oduprijeti političkim pritiscima, pa je došlo do optužbi u vezi s njegovim politiziranjem u donošenju odluka.

Godina	Broj odluka
1992	12
1993	13
1994	11
1995	16
1996	46
1997	72
1998	79
1999	67
2000	96
2001	82
2002	46
2003	39
2004	20
2005	41
2006	30
2007	9
UKUPNO	679

Tabela 1. Podaci o odlukama Ustavnog suda Republike Albanije

Zaključak

Većinom se može ocijeniti da je osnivanje i funkcioniranje Ustavnog suda u Albaniji predstavljalo pozitivan i značajan faktor u teškom procesu odvajanja od prošlosti i usmjeravanja prema izgradnji postojeane i funkcionalne demokratije radi izgradnje pravne države. Ustavni sud u Albaniji je jedno novo iskustvo, ali

⁸ Odluke Ustavnog suda, Tirana, 2000.

⁹ Odluke Ustavnog suda, Tirana, 2007.

je on za ovih 15 godina postojanja uspio izgraditi imidž i povjerenje kao samostalna i institucija od povjerenja, koja je zadužena da zaštiti ustavnost i zakonitost. Međutim, iako se s pravom ističe da su zakoni promijenjeni, politički i socijalni odnosi su i dalje opterećeni antidemokratskim stavovima i ostacima prošlosti totalitarnog mentaliteta, koji isključuju svaku ideju pomirenja i saradnje u interesu društva i demokratske države. Stoga postoje mišljenja da albanska država treba još mnogo raditi na zaštiti ustavnosti i zakonitosti, kao i na garantiranju i jačanju mehanizama za zaštitu ustavnosti i zakonitosti. To će utjecati i na jačanje i konsolidiranje demokratske države i vladavine prava u Albaniji.

Literatura

- Anastasi Aurela, Historijsko posmatranje albanskih ustavnih prava tokom 1925-1939, "Pravo" br. 5/1995, Tirana, 1995.
- Anastasi Aurela, Istoria institucia, Tirana, 2002.
- Anastasi Aurela, Političke institucije i ustavno pravo u Albaniji, Tirana, 1998.
- Anastasi Aurela, Ustavno pravo, Tirana, 2000.
- Bajrami Arsim, "Parlamentarna demokratija", Priština 2005.
- Filo Llambro, Historija države socijalne dobrobiti, Tirana, 1999.
- Jaho Njazi, Ustavni problemi, Tirana, 1998.
- Klod Lëfor, Demokratia dhe totalitarizam, Tirana 1993.
- Loloçi Krenar, Ustavno pravo, Tirana, 1997.
- Loloçi Krenar, Novi ustav i potreba za novim mentalitetom, Tirana, 2002.
- Luarasi Aleks, Pravni akti o historiji države i prava u Albaniji, Tirana, 1999.
- Omari Luan, Parlamentarni sistem, Tirana, 2000.
- Omari Luan, Principi i institucije javnog prava, Tirana, 1999, 2006 (treće izdanje).
- Omari Luan, Pravna država, Tirana, 2002.

- Sadushi Sokol, Prehodna kontrola ustavnosti pravne norme, "Klinika zakona", br. 1/2001, Tirana, 2001.
- Saliu Kurtesh "Ustavno pravo I", Priština, 2004.
- Zaganjori Xhezair, Demokracija i pravna država, Tirana, 2002.
- Ustav Republike Albanije, 1998.
- Odluke Ustavnog suda, Tirana, 1992-2007.